

Başvuru: 4 Mayıs 2016

Revizyon: 30 Mayıs 2016

Kabul: 7 Haziran 2016

OnlineFirst: 25 Haziran 2016

Copyright © 2016 • Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği

www.isahlakidergisi.com

DOI 10.12711/tjbe.2016.9.0012R • Mayıs 2016 • 9(1) • 159–164

Kitap Değerlendirmesi

Czarniawska'yı Gölgeleyen... Shadowing Czarniawska...

Ozan Ağlargöz¹
Anadolu Üniversitesi

Social Science Research: From Field to Desk

Barbara Czarniawska

London, 2014, Sage, 192 page.

Çalışmalarını özellikle örgüt kuramları üzerinde yoğunlaştırmış yönetim ve organizasyon alanındaki akademisyenler için oldukça tanıdık, diğerleri için oldukça zor bir soyadı Czarniawska. Önceleri Czarniawska-Joerges şeklinde atıf veriliyor olması da kafa karışıklığını körükleyen bir başka etken. Polonya asıllı İsveçli akademisyen Barbara Czarniawska, Göteborg Üniversitesi İşletme Ekonomi ve Hukuk Okulu'nda çalışmalarını sürdürmektedir. Son dönemde üzerinde çalıştığı alanlar arasında haber üretim modası, imaj yapılandırma, popüler kültür ile popüler kültürün yönetim kuramı ve uygulaması üzerindeki etkisi yer almaktadır. Akademik açıdan işlevselci, yapılandırmacı ve feminist bir duruşa sahip olan Czarniawska, araştırma yöntemi olarak öyküleme, mobil etnoloji ve aktör network ağlarının örgütsel analizini tercih etse de, Czarniawska'yla en çok özdeşleştirilen yöntem öykülemedir. Örgütlerin öykülenerek (ing. narrative) analizi konusunda David Boje (örn. Boje, 2009) ve Yinannis Gabriel'le (örn. Gabriel, 2000) birlikte üç silahşorlar olarak anılmakla beraber yaptığı çalışmalar itibarıyla Czarniawska'nın diğerlerinin toplamından daha fazla üretim hacmini yakaladığı yadsınmamalıdır.

Genel olarak sosyal bilimlere dair özelde ise yönetim ve organizasyon alanında çok sayıda yöntem kitabı bulunmaktadır. Söz konusu alanda yeni yöntem kitapları

¹ Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Yunusemre Kampüsü, Tepebaşı Eskisehir 26470. Eposta: ozanaglargoz@anadolu.edu.tr

Atıf: Ağlargöz, O. (2016). Czarniawska'yı gölgelerken... [Review of the book *Social science research: From field to desk*, by B. Czarniawska]. *İş Ahlakı Dergisi*, 9, 159–164.

sürekli olarak yayımlanmakta ve yayımlanmaya da devam edeceğe benzemektedir. Fakat yönetim ve organizasyon alanında yoğun olarak deneyimlendiği belirtilen (Alvesson & Sandberg, 2013; Alvesson & Spicer, 2016; Grey, 2010; Willmott, 2011) sıkıcı ve katkı (pratik ve kuramsal) potansiyeli düşük bilgi üretiminin yarattığı sorunlar hatırlandığında, Czarniawska'nın eserinin alanımız açısından önemini altını çizmenin gereği kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Barbara Czarniawska son kitabı *Social Science Research: From Field to Desk*'te alanda edindiği engin tecrübeyi, araştırma işinin masa başı didinmelerini de içine alacak şekilde okuyucuyla paylaşmaktadır. Söz konusu eserde yazar daha önce belli açılardan ele aldığı (örn. Czarniawska, 2007, 2004, 1999, 1997) kendine has metodolojik yaklaşımı bu sefer bir bütün olarak ve oldukça didaktik bir tarzda okuyucuyla paylaşmayı hedeflemektedir. Kitabı yazma amacını “*bulanık zihinleri biraz berraklaştırmak*” olarak niteleyen Czarniawska, sosyal bilimler alanında araştırma yöntemi konusunda *aşırı* fazla kitap ve makalenin varlığını sorunlu bulmakta, tecrübe düzeyi düşük, genç akademisyenlere yönelik yöntemsel rehberlik sağlamanın gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Czarniawska kitapta basit ve pragmatist bir yaklaşımla araştırma sürecini, saha çalışmasını da içerecek şekilde betimlemektedir. Kitapta anlatılan araştırma yaklaşımında, yöntem ve tekniğin araştırma sorunu ve araştırmacının kişisel özelliklerine göre uyumlu kılınabileceği varsayılmaktadır. Czarniawska yöntem seçiminde farklı alternatiflerin farkında olunması ve araştırılan soruna en uygun olduğu düşünülen yöntemin seçilmesi gerektiğini belirtmektedir (Czarniawska, 2014, s. IX). Kitaptaki konulara kısaca değinmeden önce Czarniawska'nın zaman baskısı altında çalışan ve etik çıkmaza düşmesi oldukça muhtemel günümüz akademisyenlerine, belki bir politika olarak nitelendirebileceğimiz uyarısını hatırlatmak yerinde olacaktır: “*Primum non nocere!* – Öncelikle zarar verme!” (Czarniawska, 2014, s. XI).

Diğer yöntem kitaplarıyla kıyaslandığında, sayfa sayısı olarak oldukça ince kalan eserde Czarniawska konuyu 14 başlık altında ele almaktadır. İçindekiler kısmı incelendiğinde kitabın aslında bir araştırmacının “yol haritası ve malzeme çantası” şeklinde melez bir yapıda tasarlandığı gözlerden kaçmayacaktır. Kitap araştırma konusunun seçimiyle başlamakta, genelde üzerinde çok fazla durulmayan literatür taramasıyla devam etmekte, araştırma tasarımı, görüşme ve gözlem (birey ve/veya obje) konusundaki tercihe ilişkin açıklamalar getirmekte, araştırmayı yürütürken (saha çalışması) araştırmacının ihtiyaç duyacağı bazı ipuçlarına değinmekte, sanal alemde saha çalışması, analiz, yazma, çalışmayı sonlandırma ve daha sonraki adıma karar verme konularıyla son bulmaktadır. Eserin tüm bölümleri oldukça ilgi çekici bir şekilde kaleme alınmış ve Czarniawska'nın diğer eserlerinde olduğu gibi, okuyucuyu *sürükleyici* bir şekilde anlatılan konuya dâhil etmektedir. Ayrıca bölüm sonlarında yer alan alıştırma/uygulama ödevleri de anlatılanların tam olarak kavranabilmesi için oldukça iyi bir şekilde tasarlanmıştır. Bu değerlendirme de, kitabın tüm bölümlerinden

özet niteliğinde bilgi aktarmak yerine, diğer yöntem kitaplarında eksikliği hissedilen fakat Czarniawska'nın ikna edici anlatımıyla birçok soruya cevap veren "literatür taraması" başlıklı bölümden daha detaylı bir şekilde söz edilecektir.

Czarniawska (2015) okumayı, özellikle de *uzak okumayı* bir tür saha çalışması olarak değerlendirmektedir. Belki de bu yüzden, Czarniawska'nın kitabında en çok dikkati çeken bölüm literatür taraması başlıklı bölüm olmuştur. Her araştırmada konuya ilişkin literatür "etraflı" bir şekilde taranmalıdır. Literatür taraması, genellikle araştırma sürecinin klişeleşmiş bir bileşeni olarak varsayılmaktadır. Fakat Czarniawska buna şiddetle karşı çıkmakta, gerek yeni yetme gerekse de deneyimli akademisyenlerin kendi araştırma konularının/sorularının başkalarının da aklına gelmiş olabileceğine inanmakta zorlandıklarını ifade etmektedir. Bu düşüncesini Merton'ın (1965/1985) "[T]üm fikirler aslında bir yerlerde, sadece belki biraz şekil değiştirmekte, bazen daha görünür olmakta bazen daha zor görülebilmektedir," şeklindeki ifadesiyle desteklemekte ve bizi araştırma konumuzun ve sorumuzun başkalarının aklına gelmiş olabileceği gerçeğiyle yüzleşmeye davet etmektedir. Czarniawska literatür taramasının "etraflıca" yapılması gerektiğini belirtmekte ve hemen sonrasında da etraflıca kavramını açıklamaktadır. Ona göre akademik çalışmaların özlerini (ing. abstract) okumakla veya başkaları tarafından yapılmış özetlerle yetinilmemelidir. Czarniawska (2014, s. 11), kendi editoryal deneyimlerinden hareketle, ele aldığı bir metinde yazarın gösterdiği kaynakları tam olarak okuyup okumadığını, yoksa sadece öz kısımlarıyla mı yetindiğini kolaylıkla anlayabildiğini belirtmektedir. Ona göre öz yazma oldukça önemli bir akademik yetkinliktir. Bazı yazarların diğerlerine göre daha iyi öz yazabildikleri unutulmamalıdır.

Etraflı literatür taraması sonunda genel olarak beklentimiz, bizim sorduğunuz sorunun aynısını soran ve yanıtlayan herhangi başka bir araştırmanın olmamasıdır. Fakat literatür taraması bu şekilde sonuçlanmayabilir. Öncelikle, sizin araştırma sorunuz daha önce sorulmuş ve yanıtlanmış olabilir. Ayrıca var olan kuram benzer olgulara ilişkin araştırma sorularına cevap veriyor da olabilir. O zaman araştırmacı ya araştırma sorusunu terk eder ya da var olan kuramın test edilmesine yönelik bir girişimde bulunur. Her iki durumda da, literatür taraması var olan kuramı etraflıca betimlemeli ve/veya kuramın test edilerek genişletilmesine yönelik bir açılım sağlamalıdır. İkinci olarak, yürütülen taramada sizinle benzer yönelimli bir çalışmaya rastlanmayabilir veya üzerinde durduğunuz sorunsalı açıklayan bir kurama da erişilemeyebilir. İşte bu aşamada benzer olguları açıklamaya çalışan ilgili kuramları taramaya yönelebilirseniz, bu çaba sonucunda elde edeceğiniz sizin materyal stokunuzu oluşturacaktır. Elde edilen çalışmalar esin kaynağı olarak kullanılabilir gibi eleştirme amacıyla da kullanılabilir. Sonuçta ortaya alana ilişkin öyküleyici bir örüntünün (ing. emplotment) çıkması beklenmektedir (Czarniawska, 2014, s. 12).

Czarniawska literatür taramasında elde edilenlerin anlamlandırılması sürecinde İngiliz edebiyat kuramcısı [Paul Hernandi'nin \(1987\)](#) metni yorumlama eylemine yönelik ortaya koyduğu tefsir (ing. explication), açıklama (ing. explanation) ve keşfetme (ing. exploration) şeklinde sıralanan üçlü yapıyı oldukça etkili bulunduğunu belirtmektedir. Söz konusu üçlemenin bir benzerini [Northrop Frye \(1957/1990\)](#) metnin altında, üzerinde ve içinde bulunmak şeklinde ifade etmektedir. İlk aşamada yorumlayan metnin altında durmayı yeğler ve bu şekilde metni anlamayı amaçlar. Kısacası mütevazı bir şekilde “Metin ne diyor?” sorusuna cevap verilmeye çalışılır. İkinci aşama olan açıklama analitik gelgitlerle dolu bir süreçtir. Yazar literatür taraması kapsamında incelediği metne kuşbakışı yaklaşılmaya çalışılır. Bu aşamada cevap aranan soru “Metin dediklerini niçin diyor?” şeklindedir. Metnin bağlamla ilişkili olarak ele alınması gerekir. Son aşamada ise akademisyenlerin görevi keşfetmektir. Bu noktada araştırmacı incelediği metnin yazarının yerine geçip bu metni orijinal başlangıç noktası olarak alır ve yeni bir metin ortaya koymaya çalışır. Yeni metin var olan kurama eleştirel bir bakış açısıyla kaleme alınabileceği gibi destekleyici bir üslup da tercih edilebilir ([Czarniawska, 2014, s. 13](#)).

Çoğu yöntem kitabı ve de danışman, literatür taramasının araştırma girişiminin en başında yapılmasını talep eder. Özellikle projelendirilecek araştırmalar için bu önemli bir gerekliliktir. Czarniawska da literatür taramasının çalışmanın başında yapılması gerektiğini kabul etmekte, fakat yazma işinin sona bırakılmasını savunmaktadır. Konuya ilişkin elde edilen literatürün hangi bölümünün sizin araştırmanızla daha yakından ilgili olacağı ancak saha çalışması sonucunda elde edilen görgül materyalle ilişkili olarak belirlenebilecektir. Literatür taraması genel olarak “perpetuum mobile” nitelikte, bir başka ifadeyle sürekli devinim içinde olan bir süreçtir. Literatür taraması çalışmanın kuramsal/kavramsal çerçevesini çizmeli, planlanan araştırmayla karşılaştırılacak diğer çalışmalara da değinmiş olmalıdır. Araştırmacı elde ettiği metinler aracılığıyla örnektülediği “literatür taraması” isimli bölümü kronolojik veya tematik olarak iki şekilde sunabilir. Tematik sunum daha cesaret isteyen bir iş olarak yorumlanırken, kronolojik raporlamanın bilimsel söyleşinin görünür kılınması açısından çok daha önemli olduğu belirtilmektedir. Kronolojik örüntü metnin zaman ve mekân bağlamında konumlandırılmasını sağlamaktadır. Bu noktada Czarniawska, kaynağın ilk basımının dikkate alınmasının büyük önem arz ettiğini ifade eder ([Czarniawska, 2014, s. 16–17](#)).

Bilimsel çalışmanın sonunda sunulan referans listesi (kaynakça) bilimsel söyleşinin öykülendiği ortamdır. Tarihsel bağlamdan kopartılmış bir şekilde, alfabetik sıraya ve sadece son basımlara atıf verilerek yapılan referans verme işi bilimsel söyleşiyi katletmektedir. Bu noktada konuyu daha çarpıcı bir şekilde açıklamak isteyen Czarniawska “Weber, 1964” şeklindeki atıfları örnek olarak göstermekte ve oldukça etkili bir biçimde neden bu örneği kullandığını açıklamaktadır:

“Bu şekilde bir atf Max Weber’in bildiği her şeyi March ve Simon’dan (1958/1993) öğrendiği anlamına gelir ki, Weber’in 1920’de öldüğü hatırlanırsa bu oldukça imkânsız görünmektedir (Czarniawska, 2014, s. 18).”

Alanın önde gelen çağdaş kuramcılarında birisi olan Czarniawska zihinsel açıdan bazen hata yapabildiğini, çeşitli noktaları gözden kaçırabildiğini ve bilgisayarların bazı durumlarda kendisini yanlış yönlendirdiğini söylemekte, tüm bunlara rağmen referans listesini en doğru şekilde sunmak için yoğun bir çaba gösterdiğini eklemektedir. Sosyal bilimler alanında okuyan/yazan/araştıran birisi olarak referans listesini konuya ilişkin bir meta-öykü şeklinde algıladığını, bu liste aracılığıyla bilimsel söyleşinin izlerini sürdüğünü, söz konusu olayların nerede ve ne zaman olduğunu bilmek istediğini belirtmektedir. Literatür taraması ve bu süreç sonunda ortaya çıkan referans listesi, geçmişteki bilimsel söyleşinin günümüzdeki söyleşiyle harmanlanmasını sağlamakta ve bu yolla geçmişteki düşüncelerin yeniden hatırlanmasının ötesinde yeni ve ilginç anlam düzeylerine çıkılmasını olanaklı kılmaktadır (Czarniawska, 2014, s. 19).

Barbara Czarniawska’nın *Social Science Research: From Field to Desk* adlı eseri, özellikle literatür taraması konusuna ilişkin yaklaşımı ve referans listesinin önemine ve işlevine ilişkin düşünceleriyle öne çıkmakta, aynı zamanda Czarniawska’nın alana ilişkin hakimiyetine ve alçak gönüllü karakterine işaret etmektedir. Bu değerlendirmeye yazısını bitirirken, okuyucuyu bu devin omuzlarında yükselmeye davet etmenin yerinde olduğuna inanıyorum.

Kaynakça

- Alvesson, M., & Spicer, A. (2016). (Un)Conditional surrender? Why do professionals willingly comply with managerialism. *Journal of Organizational Change Management*, 29(1), 1–19.
- Alvesson, M., & Sandberg, J. (2013). *Constructing research questions. Doing interesting research*. London, UK: Sage.
- Boje, D. M. (2008). *Storytelling organizations*. London, UK: Sage.
- Czarniawska, B. (2015, December). *Distant readings*. Keynote speech held at APROS/EGOS 16. UTS Business School, Sydney.
- Czarniawska, B. (2014). *Social science research: From field to desk*. London, UK: Sage.
- Czarniawska, B. (2007). *Shadowing: And other techniques for doing fieldwork in modern societies*. Malmö/Copenhagen: Liber/CBS Press.
- Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research*. London, UK: Sage.
- Czarniawska, B. (1999). *Writing management: Organization theory as a literary genre*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Czarniawska, B. (1997). *Narrating the organization: Dramas of institutional identity*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Frye, N. (1957/1990). *The anatomy of criticism*. London, UK: Penguin.

- Gabriel, Y. (2000). *Storytelling in organizations: Facts, fiction, and fantasies*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Grey, C. (2010). Organizing studies: Publications, politics and polemic. *Organization Studies*, 31(6), 677–694.
- Hernandi, P. (1987). Literary interpretation and the rhetoric of the human sciences. In J. S. Nelson, A. Megill, & D. N. McCloskey (Eds.), *The rhetoric of the human sciences* (pp. 263–275). Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- March, J. G., & Simon, H. A. (1958/1993). *Organizations*. Oxford, UK: Blackwell.
- Merton, R. K. (1965/1985). *On the shoulders of the giants: A shandean postscript*. New York and London: Harcourt Brace Jovanovich.
- Willmott, H. (2011). Journal list fetishism and the perversion of scholarship: Reactivity and the ABS list. *Organization*, 18(4), 429–442.